

Шашура Л.Я.

ПЕДАГОГІКА СПІВПРАЦІ ДІЄ

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 371.32:930.2

ББК 74.266.3

Ш12

Шашура Л.Я.

Ш12 Педагогіка співпраці діє / Л.Я. Шашура. — Тернопіль :
Навчальна книга — Богдан, 2014. — 88 с.

ISBN 978-966-10-2813-4

Посібник рекомендовано для вчителів історії та інших суспільних дисциплін, студентів педагогічних вузів, учнів-старшокласників, яких цікавлять професійні досягнення вчителя-практика, особливості написання науково-дослідницької, пошукової роботи.

Посібник «Педагогіка співпраці діє» складається з двох частин. У першій частині вчитель історії ЗОШ №27 м. Тернопіль Шашура Любов Ярославівна ділиться власним досвідом участі у кількох освітніх проєктах, доводить важливість самоосвіти і педагогіки співпраці в різних аспектах, зокрема, взаємодії вчителя з учнями при написанні дослідницьких робіт на конкурс, з громадськими організаціями (УЦВІГ — Український Центр вивчення історії Голокосту, «Нова Доба»), міжнародними освітніми центрами (Яд Вашем у м. Єрусалимі, що в Ізраїлі, та Центр правової і громадянської освіти у м. Бірмінгемі, штат Алабама, США). Друга частина — це робота на тему «Преса Тернопільщини про єврейську громаду краю на зламі епох: історична ретроспектива», написана у співпраці учениці 11 класу Решетник Богдани і її наукового керівника Шашури Л.Я. В номінації регіональних досліджень журі XIII Міжнародного конкурсу учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту» визнано роботу оригінальною, перспективною і відзначило першим місцем.

УДК 371.32:930.2

ББК 74.266.3

Охороняється законом про авторське право.

*Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ISBN 978-966-10-2813-4

© Навчальна книга — Богдан, 2014

ЧАСТИНА ПЕРША

З ІСТОРІЇ ПИТАННЯ. ПЕДАГОГІКА СПІВПРАЦІ: СУТЬ, КЛЮЧОВІ ІДЕЇ

*Раз добром нагріте серце
Вік не прохолоне!*

Тарас Шевченко

Українська освіта переживає сьогодні складні й суперечливі випробування часом — XXI століттям, яке диктує серйозні вимоги щодо модернізації, оптимізації, оновлення підходів до навчання і виховання. Актуальними для освітніх закладів стали: створення сприятливої атмосфери співпраці та партнерства педагогів та учнів, зниження потреби в монологічному викладі матеріалу і дублюванні інформації, перехід до діалогу у спілкуванні, інновації в навчанні, які дають можливості для розвитку ініціативи і творчості.

Педагогіка співпраці — напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, що базується на гуманізації і демократизації педагогічного процесу.

Термін «педагогіка співпраці» був обґрунтований у Маніфесті з аналогічною назвою в 1986 році, як новаторський досвід семи відомих на той час педагогів. Це — С. Лисенков, В. Шаталов, І. Волков, В. Караковський, М. Щетинін, Є. Ільїн, Ш. Амонашвілі. Загальні положення педагогіки співробітництва виклали на сторінках «Учительської газети» її редактор В. Матвеев, і С. Соловейчик. Найпомітніша постать серед ініціаторів-новаторів — Шалва Амонашвілі, професор, доктор психологічних наук, член-кореспондент АПН СРСР, директор НДІ педагогічних наук (м. Тбілісі). Основне завдання педагогіки, скерованої проти авторитарності в освіті, він визначив так: «Зробити дитину нашим добровільним сора́тником, співробітником, однодумцем, ... рівноправним учас-

ником педагогічного процесу, дбайливим і відповідальним за цей процес, за його результати». Сутність такого підходу передбачала організацію учителем міжособистісної взаємодії з учнем, яка вимагала від нього майстерності та вміння ефективно спілкуватися.

Основні ідеї педагогіки співпраці:

- Ідея зміни ставлення до учнів, увага вчителя до учнів, яка має спонукати до успіху, руху вперед, розвитку.
- Ідея великої мети, яку важку досягти. Вчитель має вселити в учнів упевненість у тому, що мета буде досягнута.
- Ідея опори на сигнали — схеми, таблиці, слова, символи, для кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу.
- Ідея навчання без примусу.
- Ідея вільного вибору, надання дитині свободи вибору завдання, задачі, теми твору чи дослідження у процесі навчання.
- Ідея випередження — дозволяє включати в програму більш складний матеріал, що вивчатиметься у перспективі.
- Ідея великих блоків, об'єднання кількох уроків чи тем, в яких легше встановити логічні зв'язки, виокремити основну думку, розв'язати проблему.
- Ідея відповідної форми. Форма має відповідати меті і предмету, що вивчається.
- Ідея самоаналізу, що спонукає працювати старанніше.
- Ідея інтелектуального фону колективу, яка покликана різними засобами виявляти, розвивати, враховувати найрізноманітніші здібності та нахили дітей.
- Ідея колективного творчого виховання. Девіз цієї методики: «Усе творчо, інакше — навіщо».
- Ідея особистісного підходу до дитини, збереження її індивідуальності.
- Ідея співробітництва вчителів (а не протиставлення один одному).

Ідеї педагогіки співпраці викликали у свій час активну полеміку, могутній рух послідовників учителів-новаторів, дали імпульс творчості багатьох освітян, ініціювали діяльність авторських шкіл і методик. Якщо осучаснити деякі її складові, трансформувати до вимог новітнього часу, то, безсумнівно, вона заслуговує на жит-

тя. Стверджувати, що вона персонально кимось винайдена, не правильно. Вона лише персонально узагальнена групою відомих педагогів. На неї неможливо взяти патент. Головний винахід експериментаторів — це обґрунтування власної методики співпраці з дітьми. В кожному поколінні педагогів виростають нові пагінці відкриттів, які збагачують скарбницю попередніх напрацювань і ведуть новими стежками до професійного успіху. Один із таких аспектів — науково-дослідницька діяльність педагогів і учнів.

Педагогіка співпраці є популярною в сучасній європейській освіті, для якої стали важливими життєва мотивація вчинків молодих людей, формування в них потужного потенціалу гнучких, різнобічних творчих здібностей, впевненість у своїх правах, свідоме ставлення до своїх обов'язків, автономність світогляду і поведінки, здатність підтримувати сприятливий морально-психологічний клімат у соціальному середовищі.

У скандинавських країнах педагогіку співпраці називають педагогікою діалогу. Сутність діалогу полягає у гнучкій зміні тактики впливу на учнів, які ростуть, постійно змінюються під впливом багатьох факторів — фізіологічних, особистісних, сімейних, економічних, політичних. Педагоги мають бути готові адекватно оцінювати можливості вихованців, стимулювати до навчання і творчості, вникати у мотиви поведінки, вміло спрямовувати у потрібному напрямку, виходячи із юридичних, моральних принципів і загальнолюдських цінностей.

Філософське обґрунтування педагогіці співпраці дає класична гуманна педагогіка. На противагу авторитаризму, гуманне мислення — це зовсім інший вимір сприйняття школи, яка, на думку Ш. Амонашвілі, є скелястими тяжкими сходинками підйому, піднесення душі, які потребують сили волі, ретельності, відданості, вчать відділяти порядок від хаосу. У такому розумінні школа, як сходження на вершину, триває усе життя, вона перетворюється на філософську категорію про сенс життя.

Головною метою гуманної педагогіки є виховання благородної людини, особистості, громадянина. Школа життя у цій концепції спрямовує на досягнення цінностей свого народу, нації, країни, людства, йдучи від почуття громадянськості до відчуття планетарної співпричетності. Дефіцит благородства у багатьох людських істот породжує в сучасному світі такі негативні і небезпечні явища, як тероризм, етнічні конфлікти, жорстокі злочини, війни, безком-

промісне протистояння влади і народу... Запобігати їм — новітня місія гуманної педагогіки. Незмінним носієм і ключовою фігурою в ній залишається вчитель. Ніякі методики і конспекти уроків не зроблять його «лицарем» гуманної педагогіки, якщо її світоглядні настанови не стануть сутністю вчителя. Якості, необхідні педагогу-гуманісту — це доброзичливість, ввічливість, повага до учнів, культура спілкування, коректність, компетентність, ерудованість, уміння створювати навколо себе миролюбну атмосферу, усвідомлення власних помилок і готовність їх виправляти, гнучкість, різнобічні інтереси тощо. Щоб здобути стійкий авторитет і повагу, потрібні не лише наполеглива праця, витрати часу і «нервів», але і трата душевних сил, постійна гігієна душі, спостережливість, витримка, самокритичність, здатність до глибинного оновлення. Адже людина — це вузол відносин, як стверджував Антуан де Сент — Екзюпері.

Педагогіка співробітництва, співпраці, партнерства... Сутність такої педагогіки базується на одвічному поєднанні гуманістичного і демократичного начал. Співпраця педагога і дитини передбачає безумовну рівність у праві на повагу, довір'я, доброзичливе ставлення, взаємну вимогливість. Обидві сторони у цьому процесі виступають як добровільні і зацікавлені соратники, однодумці, хоч між ними існує суттєва різниця у віці, знаннях, життєвому досвіді.

Щоб реалізувати на практиці ідеї педагогіки співробітництва, можна йти різними шляхами. Перший шлях, «романтичний», пропагували В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі. Проте, за умов жорсткої, ринкової по-українськи системи і низької оплати праці неprestижного вчительства, заклики «віддати серце дітям», «схилитися до рівня дитини» для багатьох педагогів є цілком не прийнятними, і далеко не всі діти вірять у свою рівність з учителем. Другий — шлях розподілу функцій. Цей тип взаємин є більш прагматичним, оптимальнішим, бо зберігає за вчителем функцію управління, і, водночас, надає учневі можливість діяти самостійно. Учитель визначає навчальну чи виховну мету, готує завдання, продумує в деталях хід його вирішення. Функція учня — прийняти запропоноване й виконувати самотужки. Так частково реалізується ідея рівності, закладається психологічна основа педагогіки співпраці. Учитель виступає як джерело необхідної інформації, фактор підтримки, сила, що скеровує, надає допомогу, і нібито залишається осторонь. Свобода, здобута власними зусиллями, авто-

матично породжує відповідальність. Для духовно розвинених осіб свобода — мов крила для творчості, для нерозвинених — зайвий тягар. Співпраця — бажання трудитися разом, тонка гра зусиль кожного, взаємне спонукання, яке робить непотрібними вимогливість і претензії; народжується совісне ставлення до людей, роботи, обов'язків.

Неодмінна вимога педагогіки співробітництва — високий кінцевий результат. Автори маніфесту 1986 року формулюють його таким чином: «Діти, що виростають в атмосфері співробітництва, вміють і люблять думати; процедура думання — цінність для них; кожний може пояснити матеріал іншому; усі мають організаторські і комунікативні здібності, здатні до творчості, орієнтовані на людей; мають почуття соціальної відповідальності».

У цьому й полягає головний сенс педагогіки співробітництва, яка є по суті науково-методичною концепцією творчого пошуку і націлює педагогів на використання досконалих методів і прийомів співпраці. Таких результатів можна досягти, якщо педагог — майстер своєї справи і грамотно вибудовує власну систему навчання та виховання, поєднуючи свої цілі, можливості, нові технології і багаторічну наполегливу працю, творче кредо і запити учнів. Одна з бажаних умов при цьому — вільно творити свою систему, вміти уникати виснажливої «методичної опіки» і некваліфікованого контролю. Вільна не та школа, де є свобода не вчитися, а де є умови працювати і вчитися, при цьому відчуваючи себе вільними.

Освіта. Виклики XXI століття

Людство нещодавно переступило особливу межу у своєму розвитку. По-перше, відбулася епохальна зміна століть і тисячоліть. По-друге, індустріальне суспільство поступово трансформується в інформаційне, а воно потребує людей ініціативних, креативних, мобільних. Такий попит на світовому ринку праці може вдовольнити лише радикально модернізована якісна освіта.

XXI століття робить грандіозні виклики традиційному суспільству. Тенденції, які відбуваються в світі, є досить суперечливими.

Це, з одного боку, економічна глобалізація, вільне пересування крізь кордони, утвердження демократії і ринкових відносин, інтеграція культурних надбань народів. Однак з іншого боку, очевидні й негативні наслідки глобалізації — загроза втрати національної ідентичності низки країн, занепад їх економік, різка поляризація між багатством меншості і зuboжінням більшості населення планети, загострення суспільних, етнічних, міжконфесійних відносин, протистояння між Сходом і Заходом, ісламським і християнським світами тощо.

Для України у XXI столітті типовими є виклики-загрози, пов'язані насамперед із незрілістю державності в цілому. Це — відсутність компетентної політичної еліти, важка екологічна і демографічна ситуація, хронічний спад виробництва, зростання злочинності, майнова прірва між олігархами і народом, корупція у всіх сферах життєдіяльності суспільства, неефективне законодавство, грубі порушення прав людини, деформація моральних засад, руйнування сімей, масове безробіття, стрімке падіння престижу багатьох інтелектуальних професій. Негарзди в країні викликають у дорослих і в молоді або зневіру, апатію, збайдужіння, або потужний стимул змінити щось у недосконалій системі через зміни у собі. За таких умов освіта — унікальний механізм пристосування людини до інформаційної епохи.

Рух України по шляху прогресу стримує не дефіцит теорій, ідей і програм, а дефіцит справжніх загальнонаціональних лідерів, людей з високими інтелектуальними і моральними якостями, які могли б взяти на себе відповідальність за нові напрями суспільного поступу. Україна перебуває на стадії пошуку новітньої форми виживання. Відповідь на виклики цивілізації XXI століття може дати українська інтелектуальна еліта, яка формується в сучасному освітньому просторі. На жаль, і в цій сфері простежується тривожна тенденція — перерозподіл потоку освіченої молоді з України до Канади, США, Великої Британії, Німеччини, де є кращі можливості самореалізації.

Отже, XXI століття пред'являє нові вимоги до освіти в Україні. Глобалізація, швидка зміна технологій, пріоритети сталого розвитку ведуть до зростання її ролі; науково-інформаційні інновації спонукають до її модернізації, подолання згубних наслідків технократизму, підготовки більш кваліфікованих педагогічних кадрів; поглиблення міжнародної співпраці дає перспективу участі в про-

ектах міжнародних організацій та співтовариств. В умовах взаємопроникнення ринків праці, інтернаціоналізації економік освіта стає своєрідним ключем до майбутнього економічного процвітання, ефективним засобом боротьби з безробіттям, рушійною силою науково-технічного прогресу та паспортом індивідуального успіху.

Освітній простір безмежний, але лише для тієї частини учнівської молоді, яка наполегливо вчиться і ставить перед собою високу мету — бути успішним. Якщо за цим критерієм зробити умовний кількісний відбір таких учнів із середньостатистичного класу, то, на мій погляд, матимемо невтішну картину. У багатьох дітей України цілком відсутня або дуже слабка мотивація для навчання. Для них існує реальний ризик залишитися за бортом повноцінного життя. Це ще один виклик часу — школі, системі освіти, суспільству, державі.

В ідеалі школа має бути середовищем, де відбувається становлення вільної, фізично і психічно здорової, духовно зрілої особистості, здатної відстоювати свої права, активно творити демократичне, гуманне суспільство. Проте діти щодня спостерігають за тим, як нестабільні політичні й економічні процеси суттєво впливають на атмосферу в освітніх закладах. Підвищено пенсійний вік жіноцтва, старіють колективи учителів, молодим педагогам не пробитись до шкіл. Стіяка тенденція управлінських структур досягти максимальної «оптимізації праці» веде до скорочення робочих місць, зменшення тижневих навантажень педагогів, збільшення кількості учнів у класах, зниження продуктивності праці. Яка вже тут ініціатива чи творчість?

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті враховує й інші першочергові проблеми в освіті, що потребують нагального розв'язання, наприклад:

- Доступність якісної освіти.
- Забезпечення національного характеру освіти.
- Оновлення змісту відповідно до демократичних цінностей, ринкових засад, науково-технічних досягнень.
- Критичний стан фінансування.
- Підтримка освіти у сільській місцевості.
- Навчання дітей з особливими потребами.
- Оновлення матеріальної бази, комп'ютеризація.
- Сучасні підходи до підготовки педагогічних кадрів.

Освіта — це основа розвитку особистості, нації, суспільства, держави, запорука майбутнього України. Вона є найбільш масштабною і людиномісткою сферою зайнятості, бо відтворює і нарощує інтелектуальний потенціал народу, виступає як стратегічний ресурс поліпшення добробуту людей, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені. Звідси — головна мета української освіти — створити умови для розвитку і творчої самореалізації кожного громадянина; формувати покоління, здатні навчатися впродовж життя; сприяти консолідації української нації, інтеграції України в європейський і світовий простір як процвітаючої держави.

Напрями модернізації освітньої сфери в контексті вимог нового часу

- Наближення всієї справи освіти до конкретних здібностей кожної людини, формування її сутнісних орієнтацій. Це дозволить дитині у шкільному віці визначити індивідуальну траєкторію розвитку, а в дорослому віці займатися улюбленою справою, результативно працювати в обраній сфері.
- Посилення соціальної освітньої місії школи. Основним механізмом виконання школою своїх первинних завдань є налагоджування системи партнерства між учнями і педагогічним колективом. Неформальна комунікація учнів і вчителів, як креативних особистостей, сприятиме більшій результативності саморозвитку дітей, їх активній, практичній участі у житті школи, згодом — суспільства.
- Формування професіонала інноваційного типу. Сьогодні зміна ідей, знань, технологій відбувається швидше, ніж зміна одного людського покоління. Тому дати знання на весь вік, тим паче щоб вони зберегли конкурентоспроможність, неможливо. Звідси нові завдання освітніх закладів — не тільки дати певну суму базових знань, але й навчити вчитися, оволодівати інформацією самостійно, ефективно використовувати отримані знання — у побуті, професійному і громадському житті.

Ми вже вступили у час стрімких змін, і маємо виробити здатність до сприймання змін і їх творення.

- Ефективна, цивілізована ринкова економіка можлива лише за умови участі в ній цілеспрямованої, відповідальної особистості з конструктивними ідеями, демократичним світобаченням і толерантною поведінкою. Тому слід якнайшвидше переорієнтувати освіту з системи авторитарних, іноді репресивних відносин того, хто управляє і навчає, щодо тих, хто працює і навчається, до таких відносин, щоб пошанування особистості учня було таким же значущим, як пошанування учнем та адміністрацією учителя.
- Застосування в навчанні сучасних інформаційних можливостей, комп'ютеризація. Змінюється роль і місце вчителя, як людини, що організовує ефективну пізнавальну діяльність, стоїть поряд із учнем у його розвитку, а часто і сам переймає у вихованців навик комп'ютерної грамоти.
- Виважена участь ВНЗ у Болонському процесі, який орієнтується радше на спеціалізацію, ніж на фундаментальну підготовку молоді. Сьогодення й майбутнє України вимагає не тільки технологічної освіченості в рамках одного напрямку діяльності, а й готовності до переходу від одного типу професійних функцій до іншого. Саме такі зміни в умовах нестабільного ринку праці для багатьох людей є стимулом продукувати нові ідеї, підходи, шукати нову роботу.
- Формування нової системи цінностей професіонала і громадянина — ще одна надзвичайно важлива і складна проблема для України. В умовах перехідного етапу розвитку в державі і в суспільстві ще не прижилася ідея поєднання підприємництва, комерції, приватної власності, конкуренції з етикою та мораллю, традиційними уявленнями про добро і зло. Стара модель утвердилася в свідомості дорослого населення, яке захищає систему цінностей минулого і критично ставиться до нових запитів молоді в сучасних умовах. Звідси — вічний конфлікт поколінь у багатьох сім'ях.
- Чим більше мов знає людина, тим повніше вона пізнає культуру народів світу, стає компетентнішою в багатьох сферах. На часі — вивчення європейських мов, особливо англійської. Однак, перш за все, не можна допустити витіснення з ужитку української мови — мови титульної нації. Мовна глобалізація,

розпорошення по світу молодих, перспективних українців-інтелектуалів — серйозна загроза можливої втрати цього покоління для старіючого населення в державі Україна.

- У ХХІ столітті суттєво розширилися впливи — інформаційні та особистісні — на кожну людину як на рівні країни, так і в планетному масштабі. Людина спілкується безпосередньо або через ЗМІ чи Інтернет, і в цьому є позитивні і негативні сторони. Позитив — у тому, що вона отримує будь-яку інформацію, корисну для особистісного і професійного розвитку, переймає кращий досвід фахівців з інших країн. Негатив пов'язаний з тим, що не кожен здатний захистити себе від шкідливих впливів глобального простору, діяти ефективно в цих безмежних комунікаціях. Прогрес вийшов за національні межі, він залежить тепер від співпраці людей і націй.

Отже, й педагогіка співробітництва вийшла за попередні часові і територіальні межі, набрала новітнього змісту й сучасних форм.

Хто я? Роздуми

*Хто я у цьому світі суєтливім?
Жива клітинка дерева пізнання
чи самотній паросток на ниві,
якому плуг загрожуватиме щодня?...*

Олег Герман

У 2008 році в приміщенні Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка відбувався фінал чергового заключного туру Всеукраїнського конкурсу «Учитель року». Хоч я сиділа в залі як глядач, але ніби заново переживала хвилювання учасників дійства на сцені. Адже у далекому 1996 році щось схоже відбувалося в палаці спорту Дніпропетровська, і я була серед фіналістів щойно започаткованого тоді фахового конкурсу вчителів історії. Із впевненістю можу заявити, що саме чотири сходи цього професійного випробування — міська, обласна, регіональна, республіканська — протягом одного навчального року, докорінно змінили вектор мого життя. Але про це нижче. А зараз повернуся до рефлексії на перше завдання для конкурсантів 2008 року, представлення «Хто я?». Пригадую, що розпочався відлік часу, і мені захотілося разом з фіналістами теж зробити власні нотатки в блокноті. Я зберегла їх.

«Господи, насамперед, я раба Твоя, чи овечка, яка без пастиря заблукала в хащах історичних епох. Ти — всемогутній, а я лише роблю те, що можу.

Мамо, я — твоє друге «я», бо успадкувала від тебе вдачу, зовнішню схожість, любов до пісні, але мені пощастило більше, бо я не маю статусу дитини війни.

Сину, я — та, що намагалася завжди бути для тебе другом і хорошою матір'ю. Що скажеш?

Школярики, ви — моє, а я — ваше джерело. Більшість набирають з нього води цілющої. Але є й такі, що просто туди заглядають, аби помилуватися своїм відображенням, або цілком незрячі.

Плането, я — твоя мізерна частинка, я — мікрочіп, в якому можна відкривати файли безконечних тріумфів і фіаско педагогічних та життєвих експериментів!

Час, я — гібрид двох епох, двох систем. Одна в минулому столітті запрограмувала мене на «Моральний кодекс будівника комунізму», інша проковує відкинути чесність як непотріб, професійну скромність — як рудимент, спонукає в умовах «капіталізму по-українськи» заново вчитися жити і працювати»...

Будьмо знайомі. Професійне резюме

*Є лише один куточок Всесвіту, який ти напевно
можеш поліпшити... Це ти сам.*
Олдос Хакслі

Шашура (Савуляк) Любов Ярославівна — випускниця Львівського державного університету ім. Івана Франка, вчитель історії, правознавства, громадянської освіти, маю вищу категорію і звання вчителя-методиста.

Педагогічне кредо: «Творити — це жити двічі». 31 рік стажу. Автор дев'яти посібників і публікацій у видавництвах Тернополя, Львова, Києва, часописах «Доба», «Освітнянин».

Творчі здобутки, фахові і громадські навантаження.

- Переможець міського, обласного, регіонального, фіналістка Всеукраїнського туру конкурсу «Учитель року» (1995/6 навчальний рік).
- Учасник Міжнародної конференції на тему «Новий погляд на викладання історії в школах Європи», скликаній за ініціативи Ради Європи 17-20 листопада 1996 року у Дніпропетровську.
- Позаштатний лектор Тернопільського комунального інституту післядипломної освіти.
- Дипломант Всеукраїнського конкурсу українознавців, 1996 р., м. Київ.
- Тренер Всеукраїнської Асоціації викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба».
- Постійний член журі міських і обласних олімпіад з історії та правознавства.
- Керівник робочої групи, яка за сприяння Міністерства освіти займалася апробацією навчальних курсів «Ми — громадяни

України», 10–11 класи, 2001 р., «Вчимося бути громадянами», 7–8 класи, 2005 р., на базі однієї з пілотних шкіл — ЗОШ №27 м. Тернопіль.

- Учасник двадцяти навчальних семінарів місцевого, регіонального, всеукраїнського, міжнародного рівнів з питань громадянської освіти, євроінтеграції, толерантності, інноваційних методів навчання тощо, підтверджених відповідними іменними сертифікатами.
- Фіналістка конкурсу «Особа і місцева громада»; робота «Моє місто — мій світ» про реалізацію плану «Дерево Життя» спільними зусиллями його автора, скульптора Миколи Невеселого, мешканців громади мікрорайону та учнів школи №27, відзначена міжнародним грандом і правом на стажування у США, штат Алабама, м. Бірмінгем, Центр правової і громадянської освіти при Семфордському університеті, у рамках Міжнародної програми обмінів CIVITAS під гаслом «Освіта для демократії в Україні», 9–19 листопада 2003 р.
- Народний засідатель Тернопільського міського і районного суду (2007–2011 рр.)
- Керівник ініціативної групи учнів — переможців Міжнародного конкурсу шкільних проектів «Хто твої сусіди», які досліджували роль ченців-францисканів у житті громади мікрорайону «Сонячний» міста Тернополя, успішно захистили проект перед комісією, яку очолював Норберт Хінтерляйтнер з Амстердама, Нідерланди (2007–2008 рр.).
- Член делегації від Тернопільщини на Всеукраїнській конференції істориків за участю Міністра освіти України п. Вакарчука (5 грудня 2008 р.).
- Член групи українських освітян, які були запрошені на стажування у Міжнародній школі Яд Вашем в м. Єрусалим, Ізраїль, 13–21 листопада 2011 р.
- Науковий керівник при підготовці і захисті роботи учениці Решетник Богдани. Науково-дослідницька робота на тему «Преса Тернопільщини про єврейську громаду краю на зламі епох: історична ретроспектива» була подана на XIII Міжнародний конкурс «Історія і уроки Голокосту», отримала перше місце в секції «Регіональні дослідження»; травень 2013 р.
- Учасниця наукового семінару «Історія Голокосту на теренах Західної України і Польщі» (Львів, Люблін, Травнікі, Собібор, Замостя, Белжець), грудень 2013 р.

Зміст

ЧАСТИНА ПЕРША

З ІСТОРІЇ ПИТАННЯ. ПЕДАГОГІКА СПІВПРАЦІ: СУТЬ, КЛЮЧОВІ ІДЕЇ.....	3
Освіта. Виклики ХХІ століття	7
Напрямки модернізації освітньої сфери в контексті вимог нового часу.....	10
Хто я? Роздуми	13
Будьмо знайомі. Професійне резюме	14
Вчитель історії і система	16
Алгоритм програми саморозвитку і педагогіки співпраці	23
Український Центр вивчення історії Голокосту (УЦВІГ)	23
Яд Вашем	26
Конкурс учнівських робіт «Історія і уроки Голокосту»	29

ЧАСТИНА ДРУГА

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ – НОВІТНІЙ АСПЕКТ ПЕДАГОГІКИ СПІВПРАЦІ.....	32
Преса Тернопільщини про єврейську громаду краю на зламі епох: історична ретроспектива	34
Вступ.....	35
Розділ 1. Політичні режими другої третини ХХ ст., їх вплив на світогляд галичан через пресу	40
Розділ 2. «Кремянецький вісник» – рупор окупаційної влади на Тернопіллі. (1941-1943 рр.)	50
Висновки	65
Список використаних джерел	70
Додатки.....	72

Наукове видання

ШАШУРА Любов Ярославівна

ПЕДАГОГІКА СПІВПРАЦІ ДІЄ

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Василь Герасимчук, Марія Козяр*
Обкладинка *Аліни Воронкової*
Комп'ютерна верстка *Нелі Домарецької*

Підписано до друку 30.07.2014. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура CentSchbook. Умовн. друк арк. 5,12. Умовн. фарбо-відб. 5,12.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-19-66; 52-05-48
office@bohdan-books.com
www.bohdan-books.com

ISBN 978-966-10-2813-4

9 | 789661 | 028134 |